

Çanakkale Cephesi'nden Millî Mücadele'ye Bir Gazi: Maraşlı Mustafa Kuşçu¹

Erhan ALPASLAN

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
ealpaslan@ksu.edu.tr

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-7251-6733>

Öz

Osmanlı Devleti'nin içinde yer aldığı Trablusgarp ve Balkan Harbi ile devam eden savaşlar silsilesi I. Dünya Savaşı ile devam etmiş ve savaşın sonunda yenik çıkan Osmanlı Devleti fiilen yıkılma sürecine girmiştir. Bu dönemde savaşın ve yenilgilerin bir sonucu olarak devlet büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bunların yanı sıra binlerce vatan evladı cephelerde şehit düşmüş bir kısmı esarete mahkûm olmuş bir kısmı da yetim ve öksüz kalmıştır. I. Dünya savaşı sonrası Osmanlı topraklarının işgal edilmesi karşısında Türk Milleti yeni bir mücadeleye girmek zorunda kalmıştır. Millî Mücadele bu anlamda Türk milletinin Anadolu coğrafyasında tutunmanın ve var olabilmenin son mücadelesi olmuştur. Bu süreçte Türk milleti birlik içerisinde cephelerde ve cephe gerisinde kadını ve erkeği ile yokluklara göğüs germiş, olağanüstü bir mücadelede vermiştir. Elbette bu süreçte en çok etkilenenler ise muharebelere katılmış binlerce asker ve onların yakınlarıdır. Bu makalede konu edilen kişi de Çanakkale Cephesinde bulunmuş askerlerden biridir. Bu kişi Maraş doğumlu Mustafa Kuşçu'dur. Onun, Çanakkale'den Millî Mücadeleye cephelerde geçen hayat öyküsü ortaya konulmaya çalışılacaktır. Milli mücadele ve öncesinde kimi cephelerde savaşmış gazilerin hayat öykülerinin yazılması, tarihi örnek şahsiyetlerin günümüz ve geleceğe taşınması ve özellikle halkın muhayyilesinde yer bulması tarihsel idrakin oluşması ve zenginleşmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazi Mustafa Kuşçu, Maraş Harbi, Çanakkale Savaşları, İstiklal Harbi.

---

¹ Makale Geliş/Kabul Tarihi: 16.08.2021 / 28.12.2021

Künye Bilgisi: Alpaslan, E. (2021). Çanakkale Cephesi'nden Millî Mücadele'ye Bir Gazi:

Maraşlı Mustafa Kuşçu. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (3), 1774-1796. DOI: 10.33437/ksusbd.983535

**A Veteran From the Çanakkale Front to the National Struggle:
Mustafa Kuşçu from Maraş**

Abstract

The series of wars that continued with the Tripoli and Balkan Wars, in which the Ottoman Empire was involved, continued with the First World War, and the Ottoman Empire, which was defeated at the end of the war, entered the process of de facto collapse. In this period, as a result of the war and defeats, the state faced major problems. In addition to these, thousands of children of the country were martyred in the fronts, some of them were sentenced to captivity, and some of them were orphaned. After the First World War, the Turkish Nation had to enter a new struggle in the face of the occupation of the Ottoman lands. In this sense, the National Struggle was the last struggle of the Turkish nation to hold on and exist in the Anatolian geography. In this process, the Turkish nation has endured poverty with its men and women in unity on the fronts and behind the front, and gave an extraordinary struggle. Of course, those most affected in this process are the thousands of soldiers who participated in the battles and their relatives. The person mentioned in this article is one of the soldiers who were on the Çanakkale Front. This person is Mustafa Kuşçu, born in Maraş. His life story, which passed from Çanakkale to the National Struggle, will be tried to be revealed. The writing of the life stories of the veterans who fought in some fronts before and during the National Struggle, carrying historical exemplary personalities to the present and the future, and especially finding a place in the imagination of the people are of great importance in terms of the formation and enrichment of historical understanding..

Keywords: Veteran Mustafa Kuşçu, Maraş War, Çanakkale Wars, War of Independence.

Giriş

Türk ve dünya tarihini, sonuçları bakımından derinden etkilemiş olan Çanakkale Savaşında şehit olmuş on binlerce askerimiz ile birlikte bu savaşta yer almış ve gazilik unvanını alarak daha sonra da Millî mücadeleye katılmış ve dolayısıyla cepheden cepheye koşmuş yine binlerce insanımız vardır. Bunların bir kısmı buldukları konum itibariyle geriye birtakım izler bırakarak tarihe kayıtları düşmüş kişiler olarak bilinen ve hatırdaki kalırken önemli bir kısmı da maalesef adını sanını bilmediğimiz Osmanlı'nın muhtelif coğrafyalarından bu savaşa katılmış olan rengini mezhebini meşrebini bilemediğimiz binlerce kahraman Mehmetçiklerdir. Birçok şehir, kasaba, köy en büyüğünden en

küçüğüne kadar en az bir ocaktan bir ferdin vatan topraklarını korumak için her şeyini feda ederek katıldığı bir cephe olan Çanakkale savaşı Türk Milleti için yeniden bir dirilişin başlangıcı olmuştur. Çanakkale ruhu ve bu savaşlarda gösterilen olağanüstü mücadelede Millî Mücadele döneminde Türk Milletinin birlik ve beraberlik içerisinde işgalci devletlere karşı mücadele azim ve iradesini tetiklemiştir. Bu savaşlara katılan binlerce Mehmetçik terhis olup memleketine döndüğünde kendi yaşadıkları yerlerin de işgal altında olduklarına şahit olmuşlardır. Memleketin içinde bulunduğu bu şartlar içerisinde kendilerini yeni bir mücadelenin içerisinde bulmuşlardır.

Bu çalışmaya konu olan Mustafa Kuşçu da bir Çanakkale ve İstiklal Harbi Gazisidir. Çanakkale Grubu 60. Tümen 186. Alay 1. Tabur 3. Bölük Komutanı olarak Çanakkale Savaşı'nın bütün safhalarına katılmıştır. Savaşın sona ermesinden sonra da Maraş Harbinde, Antep Cephesinde ve Sakarya savaşında Afyon ve İzmir gibi cephelerde komutan olarak görev yapmış ve kahramanlık göstermiştir.

Çanakkale ve İstiklal Mücadelesinde yer almış olan Gazi Mustafa Kuşçudan kalan kimi bazı evraklar ile vefatından önce kendisi ile yapılan röportajlar önemli bazı bilgileri içermektedir.² Bunun yanı sıra kendisinden kalan eski yazılı bazı evraklardan da istifade edilmiştir.³ Bu belgelerden bazıları eğitimi, okuduğu okullar, dersler vb. notları içerirken diğer bir kısım belgeler de Gazinin Çanakkale savaşlarına katılımı ile ilgili olmak üzere katıldığı Tümen ve bunun hangi kademesinde görev yapacağına dair bilgileri içermektedir. Yine savaşın sona ermesi ile terhis edilmesi ve terhis belgesinin verilmesi ile memleketine dönüşünün gerçekleşmesi için yol tayinat bedellerinin ödenmesi ile ilgilidir. Ayrıca Millî mücadeleye katılması Sakarya cephesinde yer alması ve savaş sonunda Mücadele-i Milliye kanunu çerçevesinde kırmızı şeritli istiklal Madalyası ile taltif edilmesi de yine bu belgelerde yer almaktadır. Rahmetli olmadan önce yapılan röportajlarda öne çıkan iki hususiyet vardır. Birincisinde daha çok doğumundan itibaren aldığı eğitim, çocukluktan yetişkinliğe yaşadığı ortam, içinde yaşadığı şehrin durumu, şehirdeki Müslümanlarla gayri Müslim vatandaşlar arasındaki ilişkiler vb. konular yer almıştır. Diğer görüşmede daha çok gündeme gelen konu ise Çanakkale cephesindeki gelişmeler kısaca ele alındıktan sonra Maraş'a hangi şartlarda dönüş yaptığı, Maraş'ın İngiliz ve

² Altunköprü, Osman (), "Yaşayan Gazi Mustafa Kuşçu ile Röportaj", *Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş*, Sayı: 2, 65. Yıl Özel Sayısı, Ankara, 1985, ss. 28-30; Mahmut Bakır, Mustafa Kuşçu ile Yapılan Röportaj, *Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş*, Sayı 12, 80. Yıl Özel Sayısı, Ankara, (1988), ss. 35-37.

³ Mustafa Kuşçuya ait eski yazılı (Osmanlıca belgeler) bazı evraklar akrabalarından emaneten alınmış ve tetkik edilerek notlar alınmıştır. Bu evraklar da herhangi bir tasnif numarası olmadığı için kaynakçada yer verilmemiş, alınan bilgi notları makale içerisinde genel bilgi akışına göre ilgili bölümlerde herhangi bir kayıt düşülmeden kullanılmıştır.

Fransızların işgaline maruz kalışı ve özellikle işgal sırasında Millî Müdafaa Cemiyetinin kurulması ile birlikte bu örgüt içerisinde yer almak suretiyle İşgalci Fransız ve Ermeni kuvvetlerine karşı nasıl bir mücadele verildiği yer almıştır. Maraş Millî Mücadelesi Gazinin dilinden aktarılırken belli bir kronoloji içerisinde olaylar anlatılırken kimi olayların es geçilmiş ya da unutulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Gazi Mustafa Kuşçu yıllar sonra yapılan bu mülakatta elbette hatırlayabildiği kadarıyla bu mücadelenin genel hatlarını ortaya koymuştur. Bu çalışmada ulaşabildiğimiz özel arşiv belgelerinin yanı sıra kayıt altına alınmış bilgiler ışığında aslında unutulmaya yüz tutmuş binlerce gazimizden biri olan Mustafa Kuşçu'yu "Çanakkale'den Millî Mücadeleye Bir Gazi'nin Öyküsü" adıyla tarihe yeniden kayıt düşmüş olacağız. Böylelikle Tarihimizde binlercesi yer alan bu kişilikleri olabildiğince artık bedenlen yaşamasalar dahi ortaya bıraktıkları değerleriyle verdikleri mücadeleleri ve örnek şahsiyetleriyle nesillerin ruh köklerinde ebediyen yaşamalarına vesile olmuş olacağız

MUSTAFA KUŞÇU'NUN HAYATI

Mustafa Kuşçu, 1312 (1896) Maraş'ta dünyaya gelmiştir. Babası Ahmet Efendi olup Muallimlik (Öğretmenlik) yapmıştır. Annesi Rukiye Hanım'dır (Alparslan-Yakar, 2009: 132, 228; Yakar, 2014: 184-185). Kahramanmaraş'ın Yörük Selim Mahallesi Ridaiye Sokak, 14 numaralı haneye kayıtlıdır (Kuşçu, 1988: 35). İlkokulu, Rüştüyeyi ve İdadiyi okudu. Gazi bir konuşmasında çocukluk dönemi ile ilgili şunları söylemiştir;

"Çocukluk günlerimi çok kıt hatırlıyorum. Çünkü bizim çocukluk günlerimiz çok sade ve basit geçmiştir. Âmâ yine de hatırladığım kadarı ile bir şeyler anlatayım. Sabah namazına kalkan annem namazdan sonra yatmaz, her zaman olduğu gibi sabah kahvaltısı için ya mercimek ya da tarhana çorbası pişirirdi. Babam da şimdi ismini hatırlayamadığım bir okulda muallimlik yapardı. İkimizde annemin pişirmiş olduğu çorbayı içer, okullarımıza giderdik. Ben ilk tahsilimi dört yıl "Gebelzade Osman Efendi İlkokulu'nda yaptım."

"İlkokulda çoğunlukla dini dersler okutulurdu. Arapça, Din dersi, Farsça temel derslerdi. Ayrıca bunların yanında Coğrafya, Cebir gibi dersler de okutulurdu. Tabii ki Türkçe dersi de vardı."

"Derslere giren Hocalar; Arapça dersine Sabit Efendi, Din Dersine Avni Efendi, Farsça Dersine Salman Efendi, Matematik Dersine de Şehit Hayrullah Efendi öğretirdi. Sabit Efendi iri yarı bir zattı. Herkes ondan korkardı. Aslında bütün hocalarımızdan korkar

hiç gevezelik yapmazdık. Hepsi de otoriter davranırlardı. Çok iyi insanlardı.”

Gazi ile yapılan görüşmede; İlkokuldaki derslerin ağırlıklı olarak Dini derslerden oluşmasını nasıl değerlendiriyorsunuz sorusu üzerine Mustafa Efendi şu cevabı veriyor:

Biz her şeyden önce Elhamdülillah Müslümanız. Bir Müslüman çocuğuna çekirdek kadarken dini öğretilmeli, peygamberi tanıtılmalıdır. Bu her memlekette böyledir. Bu sözümü doğrulayan güzel ve acı bir misal vererek sana şunu anlatayım; İlkokul yıllarımda mahallemizde olduğu gibi okulda da birçok Ermeni çocuğu vardı. Bunların ağızlarından türkü gibi bir şey eksik olmazdı. Bunu biz Müslüman çocuklarına da aşıladılar. Ermeni çocukları hatırladığım kadarıyla sürekli şunu söylerlerdi:

Tasnak sakan hop miksasi

Mezi kupasi antranaki kozensey vayni

Kupasi karnaç yüzi bergazi.

Bu mısraları biz de söyledik, tabiki ne olduğunu hocalarımızdan öğrenene kadar, meğerse bu Ermeni Taşnak Sahan? Komitesinin milli marşı imiş. Bakın Ermeni çocukları bize neyi öğretmişler. Anladık ki bu çocuklara çekirdekten Ermeni şuuru aşılanmış. Bizleri yetiştiren hocalarımızda çekirdekten bize Müslümanlığı aşılama için çok çok dini dersler öğretirlerdi.”

Milli Mücadele öncesinde Maraş bölgesinde Müslüman Türklerle birlikte Ermeni halkı da Maraş şehrinde yaşamaktaydı. Dolayısıyla Gazi Mustafa Kuşçu çocukluk dönemini anlatırken komşu Ermeni ailelerinin çocukları ile arkadaşlık yaptıklarını oyunlar oynadıklarını da ifade etmiştir. Gazi Ermeni Çocukları ile olan ilişkileri ve oynadıkları oyunlarla ilgili şunları söylemiştir.

“Ermeniler bizlere karşı mütevazı davranırlar aynı zamanda bizden de çekinirlerdi. Genellikle onların çocukları ayrı biz Müslüman çocuklar ayrı gruplar halinde dolaşır oyun oynardık. Ermeniler genellikle dokumacılık, semercilik, demircilik marangozluk meslekleriyle uğraşırlardı. Ermeni ustalar yanlarına

hiç Müslüman çocukları alarak meslek öğretmek istemezlerdi.⁴ Kendi hallerinde insanlardı. Tabiki bu ifadem dış görünüşleri itibariyle geçerlidir. Ruhi hallerini Allah bilir.”

“...Oyunsuz çocuk olur mu tabiki çeşitli oyunlar oynardık. Genelde iki oyun anlatılmaya değer. Bunun birincisi kışla arkasında Kayabaşı Mahallesi ile Çavuşlu (Yörükselim) bizim mahalle çocukları arasında oynadığımız sapan taşı döğüşü. İhtiyarlar tarafından zevkle seyredilirdi. Bizim de çok hoşumuza giderdi. İkincisi ise çelik-çomak oyunuydu. İki grup halinde oynardık...”

Mustafa Efendi İlkokuldan sonra Maraş Rüştüyesi ve daha sonra Maraş İdadisinden mezun olmuştur. Gazinin anlatımına göre;

“Bizim, şimdi sizin olduğu gibi güzel hayatımız yoktu. Şimdi sizin her şeyiniz var. Mektebe gider eve gelir ikisinin arasında mekik dokurduk. Yaz tatillerinde ise bağlara giderdik. Bağ ürünlerinde (samsa, sucuk, bastık, pekmez, ravanda üzüm kurusu(teh) zahra hazırlardık kışa. Kışın uzun gecelerde gezmeye giderdik veya bizim eve koşularımız gelirdi. Biz hemen komşu çocuklarıyla bir köşeye çekilir birbirimize hikâye anlatırdık. Kışları çok soğuk çerdi Maraş’ın.”

Mustafa Kuşçu kendi dönemi gençliği ile bugünün gençliği arasındaki farkları şöyle açıklıyor;

“...Öncelikle büyük farklar var. Şu anki gençlik her şeyiyle her yönüyle çok şanslı ve rahattır. Biz okula giderken uzun uzun entari giyer ayaklarımıza edik giyerdik. Edikleri aldığımızda iç yağı ile ateş karşısında ediğin dışını ovar su almasını önlerdik. İhtiyarlar dokuma şalvar giyerlerdi. Düğünlerimiz 7 gün 7 gece sürerdi. Hele hele çocuklar yani bizler anne ve babamızdan çok korkar onların sözünden dışarı çıkmazdık. Ya şimdi her şey çok değişti çok anlatmakla bitmez. Bayram günlerinin heyecanı telaşı hazırlığı bile şimdikinden çok farklıydı.”

---

⁴Gazi Mustafa Kuşçu Müslüman Türk toplumunun Ermenilerle olan ilişkileri konusunda önemli bir yargı da bulunurken şunu da ifade etmek gerekir ki, o günkü Maraş'ta birçok meslek dalında Ermeni zanaatkarların önemli bir yer işgal ettiği ve Maraş'ın ekonomisine çok önemli katkılar sağladıkları bilinmektedir. Ermeni ustaların yanlarına çirak olarak Müslüman Türk çocuklarını almadıkları tarihi açıdan yaygın bir kanaat olsa da bu konuda mesleki olarak Ermeni ustaların ellerinde yetişen Müslüman Türklerin var olduğu da göz ardı edilemez.

Gazi Mustafa Kuşçu Gençliğe ve gelecek nesle şu öğütleri veriyor; “İlk önce bu toprakların bir karışının dahi ne kadar şehit kanıyla sulanmış olduğunu hatırlınızdan çıkarmadan bu toprakların kıymetini bilin. Onu canınız pahasına da olsa kem gözlerden koruyun. Dinimize devletimize milletimize karşı saygılı ve hürmetkâr olun...” (Bakır-Kuşçu, 1988: 35-37).

Askere yedek subay olarak katıldı. Çanakkale muharebelerinde Teğmen Rütbesi ile bölük komutanı olarak görev yaptı. Muharebeler sona erinceye kadar bölüğü ile beraber bizzat cephelerde çarpıştı. Çanakkale savaşları bittikten sonra terhis edilerek memleketine döndü.

Gazi Mustafa Kuşçu kendisi ile yapılan röportajda Çanakkale cephesinde yaşadıklarını ve savaşın bitiminden sonra geri dönüşü ile ilgili hatıralarını şöyle dile getirmiştir.

“...1334’te (1918) Mütarekenin aktinde Seddül bahir bölgesinde 186.Alay 1.Tabur 3.Bölük komutanı olarak Üsteğmen rütbesinde bulunuyordum. Savaşı kaybetmemiz üzerine İngilizler Boğaz bölgesini terk etmemizi istediler. İlk olarak Limni Adasından bir İngiliz Albayı, bulunduğumuz bölük mıntıkasına geldi. Kendisini karşılamak üzere bağlı bulunduğumuz Çanakkale Grubu Kurmay Başkanı da orada hazır bulunuyordu. Kurmay Başkanı İngiliz Albayı karaya çıkarken elinden tutmak istedi. Fakat Albay reddetti. Karaya çıktığında ilk olarak şu beyanda bulundu: İngiliz ve Fransız mezarlarını görebilir miyim? Kurmay Başkanı ise; Hükümet-i Matbuadan emir almadan gezemezsiniz! Cevabını verdi. Bunun üzerine İngiliz Albayı torpidoya binerek tekrar Limni Adasına döndü. O gece bize emir verildi. Seddül bahir bölgesindeki İngiliz ve Fransız mezarlarını tamir ettik. Akabinde Alçıtepe gerisine çekilme emri aldık. Bu çekilme elimizdeki silahların fazlalarını depolara teslim etmek suretiyle Şarköy’e kadar devam etti. Daha sonra verilen emir üzerine yedek subay olduğumuz için terhis emirlerimiz gelmişti. Taburda iki subay kalmıştık. Çünkü diğer arkadaşlar kötü hava şartları yüzünden zatürre olup hastanelere dökülmüşlerdi.

“... Komutanımız Wilmer isminde bir Alman Yarbayı idi. Bu vazifeyi 185.Alay kumandanı Abdulkerim Bey’e teslim ederek kendilerini almak üzere gelen tahtal bahire (denizaltı) binerek tümenden ayrıldı. Hemşerimiz olduğu için bir an evvel terhisimi rica ettim. Kendisi de kabul buyurdu. Terhis vesikamı tümende doldurarak emrivaki kabulünden Alay kumandanı Rasih’e gönderdi. Bu suretle taburdan ayrıldık. İstanbul’a vapurla geldik.

Barınacak bir yer bulamadık. Yanımda tabur yazıcısı Başçavuş Ali ve bölüğün endah(atış) çavuşu Ahmet bulunuyordu. Haydarpaşa İstasyonunda muvakkat bir sığınacak yer bulduk. Aynı gün Pozantı istikametine kalkan bir trende 40 kişilik bir vagona sığınarak yola çıktık. Yolda Hacıkırı İstasyonu Köprüsünde arıza olduğundan orada inmek mecburiyetinde kaldık. Bir gün misafirhanede kaldık. İkinci gün köprünün tamiri ile yolun açılacağını öğrendik. Daha sonra aldığımız bir habere göre de Fransızların Pozantı'yı işgal edeceklerini öğrendik. O sırada orada mevki kumandanlığına tayin edilen Nihat Paşa da bulunuyordu. Nihat Paşa oradaki topluma hitaben işgal esnasında katliam yapıldığını orada bulunan subay ve erlerin Konya istikametine dönmelerini söyledi. Ben bu durum karşısında ikinci bir karar vermek zorunda kaldım. Konya Kayseri, Maraş yolu kış dolayısıyla kapalı olduğundan bu yoldan memlekete gelmek çok zor idi. Nihayet yanımda bulunan endah çavuşum Tepebaşılı Ahmet'e emir vererek onu Pozantı'nın üstündeki bir köye gönderdim. Oradan bir hayvan kiralayarak dağ yolundan Tarsus'a kadar geldik. Buraya geldiğimde ilk işim istasyon müdürü ile temas etmek oldu. Müdür bize gereken kolaylığı gösterdi ve orada bulunan bir sazlığa saklanmamızı söyledi. Biz de müdürün sözlerine göre hareket ettik. Yemek için Tarsus'a gitmiş. Oraya vardığımda ilk karşılaştığım mektep arkadaşım Havı Toros oldu. Üzerimdeki rütbeleri çıkarmış olduğumdan bir er durumunda idim. Birçok elfaz-ı gazibe (küfür) lerde bulunarak; sen demi terfi edemedin Mustafa? Dedi ve nerede bulunduğumu sordu. Ben de yakında bulunan bir oteli gösterdim ve orada yemeğimi yedim. Bu suretle Fransız ordusunda Lejyon olarak bulunan bir arkadaştan ayrıldım. Tekrar döndüm. Yazıcı başçavuş Aliyi tekrar müdüre gönderdim. Müdür bir saat sonra tren geliyor yalnız trende mevkilere binmeyiniz 40 kişilik vagonların köşelerine saklanarak iki taraf kapılarını açık bulundurun diye talimat vermişti. Talimata göre hareket ettik ve gizlice vagona yerleştik. Tren iki üç dakika sonra hareket etti. Sağ salım Adana'ya geldik. Oradan da hayvanlarla Maraş'a kadar gittik...”

“...Maraş'a geldiğimde Özel İdare Başkâtibi olarak subay arkadaşım Vasıf Çakmak bulunuyordu. Bana orada bir vazife olduğunu ve müracaat etmemi söyledi. Ben de müracaat ettim ve Özel İdareye kâtip olarak tayin edildim. İkinci kâtip Zeki Karaman tercüman kâtipi olarak da Zafer Bayazıt bulunuyordu...” (Altunköprü, 1985: 28-30; Özalp, 1986: 176-177)

MARAŞ MİLLÎ MÜCADELESİNDE MUSTAFA KUŞÇU

Maraş'ın İngiliz-Fransız İşgaline Uğraması ve İşgal Günleri

I. Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşmasıyla birlikte Osmanlı Devleti fiilen dağılma aşamasına gelmiştir. Osmanlı Devleti topraklarını Mondros Ateşkes Antlaşması hükümleri gereği işgale başlayan emperyalist güçler bu anlaşmanın 7. maddesine dayanarak ülkenin stratejik ve ekonomik bakımdan değeri büyük ve önemli bölgelerini işgale başladılar. İngilizler, Adana, Maraş, Urfa, Antep ve Antakya yöresini işgal etti (Türk İstiklal Harbi, IV. C, Güney Cephesi, 1966: 3; Gotthart, 1970:6). İngilizlerin Maraş'ı işgalinin kesinleşmesi ile bu konudaki tepkilerini bazı Maraşlılar daha İngilizler gelmeden önce, Antep-Maraş yolu üzerindeki Aksu Köprüsü'nü yıkararak açıkça göstermişlerdir (Bağdatlılar, 1974: 25-26; Özalp, 1984: 17). Türk tarafının bölgeyi terk etmesinden sonra Antep'ten yola çıkan 600 kişilik İngiliz askerî birliği Antep-Maraş yolunu onarıp ve nehir üzerine dar bir köprü kurarak yollarına devam ederek 22 Şubat 1919'da Maraş'ı işgal ettiler. Albay Philip Marx Andriyo komutasındaki İngiliz kuvvetleri bir Hint süvari alayından ibaret olup subay ve erlerinin bir kısmı Müslümanlardan oluşmaktaydı (Karadağ, 1943: 5; Kurtaran, Hizmet Gazetesi, 15. 5. 1957, nr. 34; Çoğalan-Kurtaran, 1963: 17; Bağdatlılar, 1974: 24; Sertoğlu, 19 Mart 1970: S. 3025; Akbıyık, 1999:6). Gazi Mustafa Kuşçu Maraş'ın işgali ile ilgili gelişmeleri şöyle dile getirmiştir.

“...Bir müddet sonra İngilizlerin Maraş'a gelecekleri söylentileri başladı. Nihayet İngilizler Maraş'a geldiler. İngilizlerin şehre girmesi esnasında tehirden gelen Ermeniler buralara tezahüratta bulunuyorlardı. Biz Türklere karşı da hakarete bulunuyorlardı. Bu hal bir süre devam etti. Ama İngilizler bunların emellerine uygun harekette bulunmadılar. Yalnız Mondros Muahedesi gereğince İngilizler Maraş'ı terk ederek Fransızlara teslim ettiler.⁵ Fransızların şehre gelişinde taşkınlık had safhaya ulaşmıştı. Bu durum karşısında biz Türkler yapışacak bir yer arıyorduk. Atatürk'ün Sivas ve Erzurum'da bulduklarını haber almıştık. Gizlice tüzükleri getirmek suretiyle biz de Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurduk. İlk teşkilat Kayabaşı Mahallesinde gizli bir yerde Kur'an-ı Kerim üzerine ant içmek sureti ile yapıldı. Cemiyet başkanı Nafia Müdürü Abdüllatif Bey, Kâtip ise Tapu Başkâtibi Faik Bey idi (Altunköprü, 1985: 29).” Gazinin verdiği bu bilgilere göre şehir önce İngiliz işgaline uğramıştır. İngilizlerin Maraş'ı işgali altındaki asıl sebep Musul'u alabilmektir. Bu amaçları doğrultusunda İngilizler Fransızların dikkatini Arap ülkelerine doğru yönlendirirken, Maraş bölgesinde rahatça hareket edebileceklerdi (Şıvgın,

⁵Mustafa Kuşçunun anlatımında Mondros Mütarekesine göre İngilizler bölgeyi terk etmişlerdir ifadesi yer almakla birlikte; İngilizlerin bölgeyi boşaltmaları ve yerine Fransızların gelişi, İngiliz ve Fransızlar arasında yapılan Suriye İtilafnamesinin yapılması sonrasında. Bu itilafname ile iki ülke arasında uzlaşma sağlanmış ve Musul'a karşılık bu bölgeler Fransızlara bırakılmıştır.

1988:485-486). İngiltere, işgalden bir süre sonra, Fransa'ya vermiş olduğu Musul'u geri alabilmek için belirlediği planı uygulamaya koydu. Bu planın ilk adımı kendileri için riskli olmaya başlayan Maraş, Antep ve Urfa'yı bir an evvel Fransızlara devretmekti. Fakat devretmeyi yaparken de, bundan azami ölçüde faydalanmayı düşünüyorlardı. İngilizler, Fransızları bu bölgede meşgul ederek dikkatlerinin Arap ülkeleri üzerinden dağılmasını sağlamış olacaktı (Akbiyık, 1999: 50; Kundakçı, 2001: 123; Dümer, 1972: 381). 15 Eylül 1919'da Suriye ve Kilikya'da işgal kuvvetlerinin değişimi hakkındaki İngiliz-Fransız mukavelesinin imzalandı. Bu antlaşmaya göre Maraş, Antep, Urfa şehirleri ve civarları İngilizler tarafından boşaltılarak Fransızlara terk olunacaktı (Türk İstiklal Harbi, Güney Cephesi, C.IV, 2009:60Özalp,1984: 40;Ünalp,2018:214;).Buna karşılık Musul İngiltere'ye bırakılıyordu (Akbiyık, 1999: 46-47). İngilizler bu yapılan anlaşma gereği 1 Kasım 1919'da Maraş'ı Fransızlara teslim ederek geri çekildiler (Günay,2019:54). Böylece İngilizlerin planı başarılı bir şekilde gerçekleşmiş oldu.

Gazi Mustafa Kuşçu Maraş'ın Fransız işgaline uğramasından sonra kurulan Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Kuvayı Milliye kurucuları arasında yer aldı (Alparslan-Yakar, 2009: 132; Alparslan-Yakar, 2000a: 12-13; Alparslan-Yakar, 2000b: 14-15).

Şehir içi çatışmaların başlaması ile Bayazıtlı Mahallesi Kışla cephesinde mıntıka komutanlığını üstlendi (Özalp, 1986: 178). Kışla cephesinde mıntıka kumandanlığı görevinde iken kendisi ve silah arkadaşları tarafından, düşmanın müteferrik bulunduğu noktalardaki bağlantıları kesilmiş ayrı ayrı imha edilmiş ve yakınında bulunan evler yakılmıştır (Altunköprü, 1985: 29). Ayrıca Mercimek Tepe ile Kışla arasında düşmanın ikmal yollarının kesilmesi için ekibiyle beraber büyük mücadele verdi. Savaş sürecince yapılan bu faaliyetleri kendisi şu cümlelerle dile getiriyor:

“...Yaptığımız en önemli işler düşmanın müteferrik bulunduğu noktalardaki bağlantıları keserek ayrı ayrı imha etmek ve yakınında bulunan evleri yakmak ve yıkmak sureti ile başardık. Birbirlerine yardım edemez hale getirdik. Bu savaş stratejisi ile şehir yangın yerine dönmüş ise de düşman 21 günün sonunda bu şehirde barınamayacağını anlamış ve gerisin geri çekip gitmişti (Yakar, 2014: 184-185).

“...Ermenilerin taşkınlığı gün geçtikçe artıyor ve dışarı çıkan biz Türkleri yalnız buldukları zaman öldürüyorlardı. Bir süre sonra Kaledeki Türk Bayrağının indirilmesi emri verildi. Ayrıca Kaleye de kendilerine bağlı bir kısım Jandarma yerleştirilmişti. Türk Bayrağının indirilmesi ile bizler harekete geçerek “ Sancak

konmazsa Cuma namazı kılınmaz!” diye Cuma günü halkın arasına girdik. Cemiyet olarak yaptığımız bu propagandalar halkı galeyana getirmişti. Camide bulunan Sancağı alarak halk, kaleye hücum etti. Türk Bayrağını Maraş kalesinin burcuna dikti. Kalede bulunan jandarmalar karşılık göstermek istedilerse de halk bunları dinlemedi. Oradan hükümete geldik. Geldiğimizde Governör tercümanını hükümete göndererek halkın teskin edilmesini Mutasarrıftan istemişti. Bu anda Mutasarrıf Ata Beydi. Halk tercümanı tartaklayarak içeri bile sokmadı. Daha sonra halk kışlaya gitmek istedi. Askeri müessese olduğu için orada ateşle karşılaşacağımızı tahmin ederek bu işi önledik ve Bayrak Hadisesi bu suretle sonuçlanmış oldu. Kaleden bayrağın indirilmesi üzerine diğer Cemiyet üyeleri ile birlikte Sancak olmazsa Cuma Namazı kılınmaz diyerek halkın galeyana gelmesini sağladılar Kaleye hücum ederek bayrağı yerine diken ve Hükümet binasına yürüyen gurup içerisinde yer aldı. Halkın kışlaya da hücum etmek istemesi üzerine yeterince hazırlıklı olunmadığından cemiyet üyeleri buna engel oldu (Yakar, 2014: 184-185).”

“...Mutasarrıf Ata Bey izin alarak Maraş’tan ayrılmıştı. Ödevi Tahrirat Müdürü Cevdet Çamurdan’a bırakmıştı. Gün geçtikçe Fransızların taşkınlıkları artıyor birçok kadınların peçeleri yırtılarak tecavüzde bulunuluyor, bunları himaye etmek isteyenler de öldürülüyordu. Mudafa-i Hukuk Cemiyetinin bir şubesi olarak Maraş’ta bulunduğumuz için Sivas’ta bulunan Kolordu Kumandanı Çolak Selahattin aracılığıyla Maksutlu Köyünde kurmuş olduğumuz telgraf şebekesi ile Atatürk ile muhabere temin ediliyordu. Bu şebekeyi idare eden muhabere memuru Veliefendioğullarından Celal idi... ..Ocak ayı içerisinde Governör Meclis İdare azalarını çağırdı. Beraberinde bulunan Antepli polis Mehmet ile birlikte Governörün yanına gittiler. Heyetin oraya alınması ile beraber kendilerine tutuklu oldukları tebliğ edilmiş. Bu sırada kapıda bulunan polis Mehmet olanları işitince koşarak hükümete geldi ve heyeti hapsedtiklerini ilan etti. Bunun üzerine görevi Evkaf Müdürü Şehit Evliya devraldı. Şehit Evliya üzerinde bulunan tabancayı ateşleyerek: “Heyet hapsedildi silah başına! diye bağırdı. Herkes evvelce yapmış olduğu teşkilat mucibi ödevleri başına geçerek savaş 22 Ocak’ta başladı... (Altunköprü, 1985: 28-30)”

Savaşın Başlaması ve İşgalin Sona Ermesi

Gazi Mustafa Kuşçu Maraş Millî Mücadelesinin başlaması ve sonrasında yaşanan olaylarla ilgili şunları söylüyor;

“...Ben kışla cephesinde şimdiki Hastahane bölgesinde mıntıka kumandanı olarak bulunuyordum. İlk günü yaptığımız ateşe karşılık vermediler. Halkın teskini için beyanatta bulundular. Karşılık olarak ta silahla mukabele gördüler. İki gün sonra Cevdet Beyi kışladan beyaz bayrak açmak suretiyle bize gönderdikleri görüldü. Halkın teskin edilmesi için Cevdet Bey geldi. Ama kendisi ile birlikte tutuklanan arkadaşları orada kaldı. Bu hal 20 gün devam etti. Bu arada yaptığımız en önemli işler; düşmanın müteferrik bulunduğu noktalardaki bağlantıları keserek ayrı ayrı imha etmek ve yakınında bulunan evleri yakmak ve yıkmak suretiyle başardık. Birbirlerine yardım edemez hale getirdik. Yalnız Abarabaşı (İt Tepesi) ve Alman Eytamhanesi (Divanlı) da bulunan kuvvetleri kaldı. Diğerleri kâmilen imha edildi.

“...Savaş lehimize cereyan ediyordu. Son günlerde General Keret kumandasında Adana'dan gelen yardımcı kuvvetlerin şehre girmek istemeleri bizleri müşkül durumda bıraktı. Fakat şehre giremediler. Ancak Mercimektepe ve Şükrü Bey Zeytinliği kanalı ile irtibat kurdular. Bu durum karşısında bizler son karar olarak şunu vermiştik; “Yarma harekâtı yaparak şehri terk etmek “Bu hal karşısında durumun ne olacağı belli değildi. Aynı gece kar, tipi ve şimal rüzgârı bütün kuvveti ile hükmünü icra ediyordu. Sabaha karşı kışladan ateş püskürdü. Bunu gören bizler düşmanın Maraş'ımızı terk ederek kaçtığı kanaatine vardık. Sabahleyin yolda Karamanlı civarında Jandarma kumandanı Binbaşı Mustafa Bey'i donmuş olarak bulduk. Beraberinde götürmüş oldukları adamların da bir kısmı Maraş ovasında donmuş kalmıştı. Bu suretle Maraş'ımız düşman istilasından kurtuldu.4.gün Sivas'tan yola çıkarılan 5.Kafkas Fırkasının 9.Kafkas Alayı 1.Tabur ve 2.Taburu Maraş'a kadro halinde geldiler. Burada bunların subay ve er ikmali yapılarak Antep harekâtına hazır hale getirildi ve gönderildi... (Özalp, 1986: 178-179; Altunköprü, 1985: 28-30)”

Mustafa Kuşçu Maraş'ın düşman işgalinden kurtuluşunun akabinde 9.Tümen 27.Maraş Piyade Alayı 1.Tabur 1.Bölük komutanı olarak Gaziantep cephesine gitti. Sakarya savaşına katılarak İzmir ve Afyon cephelerinde görev aldı. Kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi (Alparslan-Yakar, 2000a: 14-15; Yakar, 2014: 184-185).

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Tevfik Kadıoğlu'nun Belediye Başkanlığı Döneminde Belediye Başkan Vekilliği, Encümen Üyelikleri, Daimî Encümen üyelikleri görevlerinde bulundu. Bir ara İl Özel İdare Müdürlüğü Kâtipliği ve İdadi Mektebinde Terbiyeyi Bedeniye Muallimliği yapan Mustafa Kuşçu, 1950-

1954 yılları arasında da Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığını yürüttü (Alparslan-Yakar, 2009: 133; Alparslan-Yakar, 2000a: 14-15; Alparslan-Yakar, 2000b: 12-13).

Maraş'ın Yörükselim Mahallesi'nde yaşayan gazimiz 1988 yılına kadar çok cüzi maddiyat maaşı ve bir işyerinin geliri ile geçinememiş, ailesiyle ekonomik sıkıntıya düşmüştür. Gazi Mustafa Kuşçu Yüzbaşı rütbesiyle ordudan ayrıldığını, iki günü eksik olduğu için kayıp bir evrak yüzünden bir türlü emekli olamadığını, yıllarca uğraştığını ve bir türlü sonuç alamadığını gazeteci Osman Sayın'a iletir. Bu durum karşısında Osman Sayın çok üzülür ve duygulanır. Bir Çanakkale Gazisi, Maraş Harbinin de kahramanının bu durumda olmaması gerektiğini ve bu sorunun çözülmesi için her türlü desteği vereceğini söyler. Gazeteci Osman Sayın'ın yaklaşık iki yıl çalışmasının sonucunda gazinin Maraş'ta 1918 yıllarında görev yaptığı İdadî Mektebinde (Lise) Terbiye-i Bedeniye Muallimliği (Beden Terbiyesi Öğretmenliği) görevi ile ilgili evrakları daha sonra çıkan Maarif binası yangınında yandığı için 8,5 aylık görevi bir türlü tespit edilemiyordu. Bu konuda yıllar süren yazışmalardan da bir sonuç alınmamıştı. Yapılan çalışmalar sonunda Maarif binasında yanan Gazi Kuşçu'nun yanık haldeki maaş defteri Özel İdarenin bodrumunda bulunmuştur. Vilayet kanalıyla bu belge tasdik ettirilerek Emekli Sandığına büyük bir dosya ile müracaat edilmiştir. O günkü bürokrasi engellerine rağmen Gazi Mustafa Kuşçu'nun emekli olabilmesi ve maaşa bağlanabilmesi için çok yoğun gayret sarf ederek gerekli evraklara ulaşılmıştır. Gazinin öğretmenlik mesleğinde geçen 8,5 aylık süre kabul edilmiş ve 1989 yılı sonuna doğru tam 94 yaşında Yüzbaşı rütbesiyle Gazi Kuşçu emekli edilmiş ve geriye dönük beş yıllık maaşı toptan ödenmiştir. (Doğan-Sayın, 2012: 27-28).⁶

[Çanakkale](#) ve Kurtuluş [Savaşı](#) Gazilerinden [emekli](#) Yüzbaşı Mustafa Kuşçu geçirdiği bir rahatsızlık sonucu Kahramanmaraş'taki evinde 18 Ocak 2000 tarihinde 105 yaşında vefat etti. Yörükselim mahallesindeki evinde hayata gözlerini yuman Mustafa Kuşçu salı günü ikindi namazını müteakip Merkez Ulu Camide kılınan cenaze namazının ardından Şeyhadil Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Mustafa Kuşçu evli ve 4 çocuk babasıydı (Yakar, 2014: 184-185).

Gazi Mustafa Kuşçu Hakkında Bazı Sözler

Çanakkale Savaşı'nda gazi olan dedesinin, yaşadıklarını ve hatıralarını çok fazla anlatmadığını ifade eden Gazi torunu Mehmet Fatih Kuşçu, "Çünkü savaş sırasında yaşadıkları dedemi çok derinden etkilemişti. Savaşın şiddeti ve yaşanan acı olaylar, dedemi hayatı boyunca etkiledi. Ancak dedemin, ceset

⁶ Mustafa Kuşçu'nun Emeklilik hakkı kazanmasında Araştırmacı-Gazeteci Yazar Ali Saim Emirmahmutoğlu'nun katkıları da olmuştur.

yığınlarından toprağa basacak yer bulamadıklarını anlattıklarını hatırlıyorum" diye konuşuyor.

Dedesinin, gazilik madalyasıyla ödüllendirildiğini ifade eden Kuşçu, konuşmasına şöyle devam ediyor:

"Çanakkale Savaşı'na katılarak gazi olan dedemin aldığı gazilik madalyası, yalnız ailemize değil, bütün Türk Milleti'ne bırakılan en büyük miras olmuştur. Bunun kıymetini bilmemiz, onları daima rahmet ve minnetle anmamız gerekiyor. Dedem, Çanakkale Savaşı'nda çok sayıda silah arkadaşını kaybettiği için bunları her defasında tekrarlamak istemezdi ve 'vatan için, şehit olmak için savaştık' derdi. Dedem, özellikle Arıburnu ile Conkbayırı'ndaki savaşlardan bahsederdi (Kuşçu M. F., 2020)."

Bir yazarımız Gazi Mustafa Kuşçu'yu anlattığı "Çanakkale ve Millî Mücadelemizin Son Yapağı" adlı bir yazısında şöyle diyor; " Kendisi; kırk elekten kırk şelek kahr ekleyerek, "Çanakkale Geçilmez" destanından Maraş'ımızın şahlanmış kahramanlığına; oradan Antep savunmasının nazikliğine "Gazilik" tacını yetiştirmeye koşmuş, o hızla Sakarya Cephesine yel gibi erişmiş, esir Müslüman dünyasının o zaman son umudu durumunda olan millî ordumuzun, ovaları dağlarıyla yürüten, yürüyüşüne katılmıştır önünde kahramanlık sözcükleri; göğsüne, çarpıştığı cephelerin hakkı olan madalyaları dizsek, Mustafa Kuşçu'nun kişiliği soylu bir at gibi kişner, üzerinde hiçbir şey bırakmaz, atar.

O, "Mustafa Kuşçu" olarak anılır. Bu yeter...

3 Kasım 1914'te başlayan Çanakkale Muharebeleri, "105 yaşında", onun ölümüyle son buldu. Çünkü o yaşarken Çanakkale'yi yaşatıyordu. İstiklal Savaşının unutulmuş son yaprağıydı. Bu son yaprak da bir karlı kış gününde 17 Ocak 2000'de düştü... (Yüzeroğlu, 2000: 15-16)"

Araştırmacı Yazar Mustafa Atmaca Çanakkale Ruhu adlı kitabında Mustafa Kuşçu hakkında şu bilgileri veriyor. "Adı unutulmuş, artık torunlarının bile tam olarak bilemediği kahraman gazi ve şehit subayların kendi memleketlerinde isimlerini yaşatmak ve sonraki nesillere bırakmak için, isimleri yaşatılacak şekilde okullara, mahallelere, caddelere verilebilirdi (Atmaca, 2016: 91)." Yazar Mustafa Atmaca örnek olarak Çanakkale Gazisi, Maraş Millî Mücadelesinin önemli simalarından biri ve istiklal Harbine katılmış kahramanlarından biri olarak Mustafa Kuşçu hakkında önemli bilgileri vermiştir. Kahramanmaraş'ta Bugün Gazetesinde Gazi Kuşçu'nun torunlarıyla buluşan Atmaca son kitabını (Çanakkale Ruhu adlı kitabı) 18 Yıl cephede savaşan ve büyük bir komutan

olarak hitap ettiği Gazi Mustafa Kuşçu'ya ithaf ettiğini belirtmiştir. Gazi Kuşçu'ya ithaf ettiği son kitabını torunlarına vermek için Kahramanmaraş'a gelen Atmaca, Kahramanmaraş'ın bu büyük komutandan haberinin olması ve ona gereken değerin verilmesi gerektiğinin ifade etmiştir.

“...Kuşçu'nun Çanakkale'de savaşın en uzun yaşayan komutanlardan biri olduğunu da belirten Araştırmacı-Gazeteci-Yazar Mustafa Atmaca 2000 yılında vefat etmeden önce Gazi Kuşçu'yla sohbet etme imkânı bulduğunu ve yaşadıklarını hikayeleştirdiğini belirtmiştir. 2000 yılında vefat eden Gazi Kuşçu'nun cenazesine katılmak üzere Çanakkale'den Kahramanmaraş'a geldiğini fakat o yıl aşırı yağışlar nedeniyle Nurdağı'ndan şehre hiçbir aracın bırakılmaması nedeniyle cenazeye katılmadığını dile getiren Atmaca; “yoğun hava muhalefeti nedeniyle cenazeye katılamadım, 1 gün sonra taziyeye geldiğimde dönemin Belediye Başkanı Hanefi Mahçiçek ve Garnizon Komutanıyla karşılaştığımda ‘bu tür tarihi şahsiyetler kendi büyüklüklerini gizlerler. Bu hazineleri daha sonraki nesillere aktarmak gerekir. Bu nedenle de eğer imkân varsa ailenin hali budur aile pek takip etmeyebilir siz önderlik etseniz de adını yaşatmak için mahalledir, okuldur, caddedir parktır ismi yaşasa’ dedim. Belediye Başkanımız ve garnizon komutanımız önerimi sıcak buldu, bugünkü Gazi Mustafa Kuşçu Caddesi, kahramanın ismini taşımış oldu.” dedi. Kahramanmaraş'tan Çanakkale'de 247 şehit bulunduğuna da vurgu yapan Yazar Atmaca, Bugünkü gerek ilçe gerekse Büyükşehir Belediye Başkanından Parkın birinin isminin Çanakkale şehitleri adına verilmesi gerektiğini ve 247 şehidin isminin de oraya yazılması gerektiğini belirtti. Atmaca; “Bu şehitlerimizin adlarını ve Çanakkale destanını yaşatmadığımız takdirde nesillerin birbirine olan devredecek kültürünü eksik bırakmış oluruz.1389'da Kosova savaşında Murad Hüdavendigâr'ın bir Sırp askeri tarafından botuna bağladığı Hançerle şehit etme olayını Sırplar milli şuurlarının gelişmesi için yüzyıllardır kullanıyor ve o günü kutluyor. Biz kendi toplumumuzu onları o değere yakıştıran kıymetlerimizi bilmiyoruz. Bunlardan bir tanesi de Maraşlılar için Mustafa Kuşçudur. Şimdi cepheden cepheye koşmuş bir adam. Ben kendisini dinledim çok anlatmazdı bir an geldiğinde azdan ne alabilirim. Ama hep şunu duydum gazimizden, ‘ne var bunda, o dönem yapılması gerekiyordu yaptık, ben önemli biri değilim ve önemli bir iş yapmadım, görevimi yaptım. Kendinde böylesine bir mütevazılık ve böylesine bir mütevazı abideliği vardı. Ben böyle bir şahsiyeti yaşatmak üzere kitabımı ona ithaf ettim ve torunlarına kitabı getirdim.” diye konuştu. Dedesine ithaf ettiği kitabı teslim alan Gazi Mustafa Kuşçu'nun torunu Mehmet Fatih Kuşçu ise yıllardır devlet tarafından Çanakkale'deki 18 Mart etkinliklerine katıldığını ve o törenlere katılmaktan büyük bir şeref duyduğunu belirtti. Yine “...18 Mart zaferinin 100. Yıl dönümünde yine Çanakkale'deki

etkinliklerine katıldıktan sonra Kahramanmaraş'a döndüğünde bir programda bir tarihçinin 'Kahramanmaraş'ta gazi var mı? Sorusuna cevap verilememesinin kendisini derinden üzdüğünü de belirten Kuşçu; "devletimizin bizden haberi var ama tarihçilerimizin bizden haberi yok, içime battı." diyerek sitem kârlılığını dile getirmiştir. (Erikli, <https://www.marasbugun.com.tr/guncel/gazi-kuscu-nun-ismine-gereken-onem-verilmeli-h42923.html>, Erşim Tarihi 24 Aralık 2020).

SONUÇ

Yakın Dönemde ortaya çıkan siyasi, askeri, ekonomik vd. olaylar, devletler ve çok uluslu imparatorluklar açısından bakıldığında beklenmedik büyük sonuçlar doğurmuştur. Yirminci yüzyılın başlarında ekonomik rekabet, sömürgecilik ve milliyetçilik akımları, Almanya-Fransa ve Rusya-Avusturya arasındaki çekişmeler Avrupa'yı ikiye bölmüştür (Ünalp, 2015: 567-571). 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahdı Arşidük Ferdinand'ın bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi bu gerginliğe son noktayı koydu. Avusturya'nın 28 Temmuz 1914'te Sırbistan'a seferberlik ilanının ardından 1. Dünya Savaşı başlamış, bir yandan Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'dan oluşan üçlü İttifak Devletleri, bir yanda da İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan Üçlü İtilaf Devletleri Avrupa'yı ikiye bölmüşlerdi. Savaş ilanlarının ardından İtalya tarafsızlığını ilan ettiyse de bir yıl sonra İtilaf Devletleri'ne katıldı (Bayur, 1991a: 658; Bayur, 1991b: 504-669; Aşgın, 2011: 25-26).

Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan Boğazlar, konumları nedeniyle özellikle Avrupa için çok büyük bir önem taşıyorlardı. Tarih boyunca uğurlarında nice savaşlar verilen boğazlar stratejik, ekonomik ve kültürel açıdan paha biçilmez değerdeydiler. Bugün bile bakıldığında değerlerini korumaya devam ettikleri açıktır. İtilaf Devletleri'nin Boğazları açma nedenlerinin başında, elbette ki Boğazlar'ın sahip olduğu bu stratejik önem yer alıyordu (Bilsel, 1948: 22). Rusya'ya yardım edebilmek hedefiyle yapılan bu düşünce; aynı zamanda Almanya'dan yeterli yardım alamayacağı ve fazla direnemeyeceği düşünülen Osmanlı'yı tek başına ve planlanmış bir barışa mahkûm etmeyi planlıyordu. Dahası İtilaf kuvvetlerinden yeterli kararlılık görmedikleri takdirde Balkanlı milletler İttifak kuvvetleri yanında savaşa girebilecekti. Osmanlı toprakları peşkeş çekilerek Balkanlı milletler İtilaf kuvvetleri tarafında savaşa sokulacaktı (Belen, 2009: 3). Ayrıca Boğazları kazanmak demek, İstanbul'u ele geçirip Osmanlı ve tüm Balkan Devletleri üzerinde manevi bir yıkıma sebep olmak demektir. Tarafsız kalan pek çok ülke bu başarıya kayıtsız kalamayacak ve İtilaf Devletleri'ne katıldıklarını açıklayacaklardı. Boğazlar geçilebilirse, kazanılacak

olan başarı tüm Müslüman sömürgeleri sindirecek, güneyde sömürge devletlerini rahatsız eden hiçbir şey yaşanmayacaktı (Tuncoku, 2002: 6; Tukin, 1947: 144). Bu düşünceyle 28 Ocak 1915'te İngiltere Savaş Komitesi Çanakkale Boğazı'nın yalnız donanmayla zorlanmasına karar verir. 18 Mart 1915 tarihindeki Çanakkale Boğazı Muharebesi'nde, İtilaf Devletleri Donanması yaklaşık 30 savaş gemisiyle savaşın en geniş kapsamlı saldırısını başlatır. Fakat altı büyük zırhlıları batırılır, üçü ise kullanılmaz duruma gelir (Armaoğlu, 1984: 114).

Çanakkale Boğazı'nı denizden geçme girişimi Türk deniz ve kara savunması karşısında başarısızlığa uğramıştır.25 Nisan'da İtilaf güçleri en geniş kapsamlı ilk çıkarmalarını gerçekleştirirler.28 Nisan'da Birinci Kirte Muharebesi, 6-8 Mayıs'da İkinci Kirte Muharebesi,19 Mayıs'ta, Liman Von Sanders'in Anzaklar'a yönelik; Türkler'e 10 bin kayıp verdiren başarısız taarruzu,4-6 Haziran 1915'de Üçüncü Kirte Muhaberesi, 21 Haziran'da Kerevizdere Muharebesi,13 Temmuz'da 2.Kerevizdere Muharebesi, 6-7 Ağustos'ta I. Anafartalar Savaşı,10 Ağustos 1915'te Türkler'in Anafartalar Grup Komutanı Albay Mustafa Kemal öncülüğünde geniş kapsamlı Conkbayırı taarruzu, 17 Ağustos'ta Kireçtepe Muharebesi, 21 Ağustos II. Anafartalar Savaşı cereyan eder (Ünalp, 2015: 33,39,44,45,46,48).

11 Ekim 1915'te Gelibolu Yarımadası'nın İtilaf Devletleri'nce boşaltılması ilk kez söz konusu olur.17 Ekim'de Çanakkale bölgesinde General Hamilton komutayı General Birdwood'a devrederek cepheden ayrılır.7 Kasım'da İngiliz Harp Kabinesi Çanakkale'yi boşaltma kararı alır.19/20 Aralık 1915'te İtilaf Güçleri, işgal ettikleri siperleri boşaltarak gece vakti Anafartalar, Arıburnu bölgesinden gizli olarak çekilirler. Birlik ve malzemelerin büyük kısmını kapsayan boşaltma bu gece gerçekleştirilmiştir. İngilizler 8/9 Ocak 1916 gecesi de Seddülbahir bölgesinden çekilmişlerdir (Ergüder, 1959: 158). Ada boşaltılırken Türk ordusunun işine yarayabilecek araçlar düşman askerleri tarafından imha edildi. Ayrıca düşman askerleri tarafından işe yaramayan araçların motorlarına patlayıcı madde yerleştirilerek bubi tuzakları kurulmuştur (Altıntaş, 1999: 19).

Çanakkale Cephesi bilindiği üzere savaşı erken bitirebilmek ve Balkan milletlerini kendi taraflarına çekmek isteyen İtilaf Devletleri tarafından açılmıştır. Ancak tam tersine savaşın uzamasına ve hem Türkler hem de Almanlar için önemli olan Bulgaristan'ın İtilaf saflarında değil Türk-Alman tarafında savaşa girmesine sebep olmuştur. Böylece İtilaf Devletleri maddi ve manevi olarak yıpranmış, Rus İhtilali çıkmış, Çarlık rejimine yardım etmek isteyen İtilaf Devletlerinin maddi kayıpları artmıştır. Savaştan bıkan ve ekonomik kaynakları tükenen İtilaf kamuoyu daha sonra gerçekleşen Türk Milli Mücadelesinde savaşa karşı bir tutum takınmışlardır. Rusya'da Bolşevik rejimi yerleştirmeye çalışan Ruslar sıcak denizlere inme politikasına bir süre ara vermiş, bu durum

sömürgelerini korumaları açısından İngilizlerin lehine olurken Türk- Rus iş birliğinin başlaması ise Millî Mücadeleyi bastırmak isteyen İngilizlerin aleyhine olmuştur.

Osmanlı'nın son yüzyılı sürekli yenilgilerle geçmiş, üstelik Birinci Dünya Savaşı Balkan Savaşları'ndan daha kötü bir şekilde sonuçlanmıştır. Çünkü Türk milletinin binlerce yıldır yaşadığı Anadolu'nun işgaline sebep olmuştur. Türk halkı savaşımlardan yorgun ve bıkkın olup kendine güvenini yitirmişti denilebilir. Ancak Birinci Dünya Savaşı Osmanlı Devleti için kötü gitmesine rağmen Çanakkale Savaşlarında elde edilen zafer millî duyguları canlandırmış ve işgal altına düşen Anadolu topraklarında Millî Mücadele'yi hazırlamıştır (Ertan, 2000: 40-49). Çanakkale Savaşlarında İtilaf Devletleri istedikleri siyasi ve askeri amaçlara ulaşamamışlar ve gizli olarak cepheyi boşaltmışlardır (Yanardağ, 2015: 109). Türk milleti Çanakkale'de hatırladığı bu ruhla işgal altına düşen vatanını kurtarmış ve yeni Türk Devletini kurmuştur.

Tarih boyunca birçok savaşlarda büyük kahramanlık ve cesaret örneği göstermiş olan Türk Milletinin birçok mensubu bu süreçte binlerce şehitler vermiş ve bir kısım insanımız da gazi olmuştur. Yakın dönemde Trablusgarp Savaşından Balkan savaşlarına, I. Dünya savaşından Millî Mücadele Savaşlarına kadar birçok cephede savaşmak zorunda kalıp gazi olmuş kimi Mehmetçikler de aynı zamanda yaşadıkları süre içerisinde bu tarihin canlı şahitleri olmuşlardır. Bu anlamda tarihi yapan bu insanların dilinden kayıta geçirilen hatıralar da tarih yazımında çok önemli olan bilgiler yer almıştır.

Maraşlı Çanakkale Gazisi Teğmen Mustafa Kuşçu, Çanakkale cephesine katıldıktan sonra Maraş, Gaziantep ve Sakarya başta olmak üzere İstiklal Harbinin bütün cephelerinde komutan olarak savaşarak büyük bir kahramanlık göstermiştir. Ömrünün on yıla yakın bir bölümü, yedek subay olarak gittiği askerlikte geçen Gazi Mustafa Kuşçu daha sonra Ordu'dan Yüzbaşı rütbesiyle terhis olmuştur. Yer aldığı cephelerde biri "Özel Harp Madalyası" olmak üzere Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası ile taltif edilmiştir.

Çanakkale savaşında binlerce Mehmetçik gibi vatan için mücadele veren, kendi memleketi işgal altında iken Maraş'taki mücadelede yer alan daha sonra Antep mücadelesine koşan, Sakarya savaşı başta olmak üzere İstiklal Harbinin cephelerinde yer alan son komutan Gazisinin (Atmaca, 2016: 93) adının yaşatılması ve gelecek kuşaklarca bilinmesi son derece önemlidir. Bu itibarla onun için küçük bir hizmet yapılmış ve Gazinin oturduğu caddeye adı verilmiştir. Bu hizmetin bir örnek olması ve tüm geçmiş gazi ve şehitlerimizin adlarının yaşatılması ve gelecek kuşaklara miras olarak bırakılması bakımından bir ahde vefa örneği olarak görülmelidir.

KAYNAKLAR

Araştırma-İnceleme Eserler

- Akbıyık, Y. (1999). *Millî Mücadele 'de Güney Cephesi Maraş*, Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Alparslan, Y. ve Yakar, S. (2000), "Çanakkale Ve İstiklal Harbi'nin Kahramanı Emekli Yüzbaşı Mustafa Kuşçu, Vefat Etti" Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş, Sayı 12, 80. Yıl Özel Sayısı, 12-13.
- Alparslan, Y. ve Yakar, S. (2000), "Gazi Mustafa Kuşçu Kimdir?" Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş, Sayı 12, 80. Yıl Özel Sayısı, 14-15.
- Alparslan, Y. ve Yakar, S. (2009), *Maraş Meşhurları*, Kahramanmaraş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Altıntaş, A. (1999), Çanakkale İngiliz Orduları Başkomutanı Ion Hamilton'un Çanakkale Savaşları Raporu, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Altunköprü, O. (1985), Yaşayan Gazi Mustafa Kuşçu ile Röportaj, *Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş*, Sayı: 2, 65. Yıl Özel Sayısı, 28-30.
- Armaoğlu, F. (1984), *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, Alkim Yayınevi.
- Aşgın, S. (2011), Çanakkale Savaşlarının Arka Planı, *Türk İdare Dergisi*, S. 470, 25-42.
- Atmaca, M. (2016), Çanakkale Ruhu, Kırklareli Valiliği, [Boğaz Medya](#), Çanakkale.
- Bağdatlılar, A. (1974). *Uzunoluk: (İstiklal Harbinde Kahramanmaraş)*, Kervan Yay., Toker Matbaası.
- Bakır, M. (1988), Mustafa Kuşçu ile Yapılan Röportaj, *Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş*, S. 12, 80. Yıl Özel Sayısı, 35-37.
- Bayur, Y. H. (1991), *Türk İnkılabı Tarihi*, C. 2, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bayur, Y. H. (1991), *Türk İnkılabı Tarihi*, C. 3, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Belen, F. (2009), *Çanakkale Savaşı'ndan Alınan Dersler*, Yeditepe.
- Bilsel, C. (1948), *Sovyet Rusya-Türk Notaları Işığında Türk Boğazları*, İsmail Akgün Matbaası.
- Çoğalan, C. ve Kurtaran, H. (1963). *Her Yönüyle Maraş*, İstanbul.

- Doğan, B. ve Sayın, O. (2012), *Gazeteci Dostlarının Dilinden Osman Sayın'ın Bilinmeyen Yönleri*, 2. Baskı, Kahramanmaraş Ajans Yayınları.
- Dümer, V. Z (1972). İstiklal Harbi, Türk Ansiklopedisi, C. XX, Ankara.
- Ergüder, O.(1959), *Harp Tarihi*, Harp Okulu Basımevi.
- Erikli, Y. (2020, 24 Aralık), Gazi Kuşçu'nun İsmine Gereken Önem Verilmeli, Maraş Bugün, <https://www.marasbugun.com.tr/guncel/gazi-kuscu-nun-ismine-gereken-onem-verilmeli-h42923.html>.
- Ertan, T. F. (2000), Çanakkale Savaşlarının Millî Mücadele Üzerindeki Etkisi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (AAMD)*, C. 10 S. 30, 40-49.
- Gotthart, J. (1970). Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, C.I, Ankara.
- Günay, N. (2019). Millî Mücadelenin İlk Zaferi: Maraş Millî Mücadelesi ve Maraş'ın Kahramanlığı , *İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Mecmuası - Journal of Turkology*, 29, 'Millî Mücadele' Özel Sayısı.
- Karadağ, H. (1943).İstiklal Savaşında Maraş, Mersin.
- Kundakçı, H. (2001). Emperyalizmin Kullandığı Ermeniler, Türkiye Gaziler Vakfı Yayınevi.
- Kurtaran, A. S. (1957). Türk İstiklal Savaşında Maraş Millî Mücadelesine Ait Tarihçe, *Hizmet Gazetesi*,15. 5. 1957, Nr. 34.
- Kuşçu, M. (1988), Mustafa Kuşçu ile Yapılan Röportaj, Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş, Sayı 12, 80. Yıl Özel Sayısı, (Mahmut Bakır, Röportaj Yapan) Ankara, 35-37.
- Kuşçu, M. F. (2020, 25 Kasım), Gazi Torunu Dedesini Anlattı, İnternet Haber, <https://www.internethaber.com/gazi-torunu-dedesini-anlatti-132954h.htm>.
- Özalp, Y. (1984). Mustafa Kemal ve Millî Mücadele'nin İlk Zaferi, Kahramanmaraş Belediyesi Kültür Yay..
- Özalp, Y. (1986), Gazilerin Dilinden Millî Mücadelemiz, Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları.
- Sayılır, B. (2003), *Çanakkale Ümitler, Yanılgılar, Gerçekler*. Yeni Türkiye Yayınları.

- Sertoğlu, M. (1970). Kendini Kurtaran Şehir Kahramanmaraş'ın Destanı, Tercüman Gazetesi, 19 Mart 1970, S. 3025.
- Şıvgın, H. (1988). Mustafa Kemal'in Maraş'ın Kurtuluşu İçin Faaliyetleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.IV, S .II, Ankara.
- Türk İstiklal Harbi, (2009). Güney Cephesi, C.IV, Genelkurmay Başkanlığı Harp Dairesi Resmi Yay.
- Tukin, C. (1947), *Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tuncoku, M. (2002), Çanakkale 1915 Buzdağının Altı C. XVI, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ünal, M. A. (1994, Kasım), Çanakkale Savaşları ve Sömürgeciliğin Sonu, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (AAMD)*, C. 10, S. 30, 567-571.
- Ünalp, F. R. (2015, Bahar), Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Yıl: 13, S. 18, 38-48.
- Ünalp, R. (2018). Birinci Dünya Harbi Sonunda Maraş'ın İtilaf Devletlerince İşgali ve Maraş Savunması, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 11 / 22, (Yaz 2018).
- Yakar, S. (2014), *Maraş Milli Mücadelesinde Önden Gidenler*, Ukde Yayınları.
- Yanardağ, A. (2015), 100.Yılında Çanakkale Savaşlarında Türk Milli Ruhunun Uyanışı Hakkında Bazı Değerlendirmeler, *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 39, S. 2, 97-115.
- Yüzeroğlu, A. (2000), Çanakkale Ve Milli Mücadelemizin Son Yaprağı, Madalyalı Tek Şehir Kahramanmaraş, Sayı 12, *80. Yıl Özel Sayısı*, 15-16.

EKLER

Ek 1. Mustafa Atmaca'nın, Gazi Mustafa Kuşçu'nun Yakınları ile Röportajı (Atmaca, Mustafa (2016), Çanakkale Ruhu, Boğaz Medya, Çanakkale, s. 92.)

Sağdan 6. Mustafa Kuşçu

Alman ve Türk Subaylarla

mamıştı. Daha sonra Torunu Fatih Kuşçu'dan aldığım bilgiye göre, askeri yetkililer bir bayram günü, Rahmetli Gaziyi ziyaretlerine geldiklerinde, çok da yerinde ve güzel bir davranışla, aileden birine;

"Allah gecinden versin, başımızdan eksik etmesin; ama hak tecelli ederse, değerli komutanımız büyüğümüzü askeri törenle uğurlamak ve tarihi kahramanımıza son görevimizi, Türk Silahlı Kuvvetleri olarak layıkıyla yapmak isteriz; haber vermeniz yeterlidir." demişler.

Bendeniz Maraş'ta cenaze evindeyken, taziyeye gelen Tuğgeneral'in söylediği, Gazi'nin torunu Fatih Kuşçu'nun söyledikleriyle örtüşüyordu.

Rahmetli gösterişi hiç sevmezdi. Askeri yetkililere haber verilemiyor; çünkü şiddetli yağan kar yolları kapatıyor. Ben de yollar kapandığı için, defin sırasında bulunamadım, ancak ertesi gün akşamüzeri, mezarı başında görevimi yapabildim.

Taziye evine gelen ismini hatırlayamadığım Tuğgenerale, ailenin belki takip etme-

Mustafa Kuşçu

Çanakkale Ruhu

Ek 2. Mustafa Kuşcu (Atmaca, Mustafa (2016), Çanakkale Ruhu, Boğaz Medya, Çanakkale, s. 92.)

